

1. IKASGAIA. BALTZUEN ZUZENBIDEA.

TEORIA OROKORRA

1. Sarrera

1.1. Baltzuen zuzenbidearen batasuna

1.2. Dispersio normatiboa ezaugarri

2. Baltzu kontzeptua

2.1. Doktrina tradizionala

2.2. Doktrina berritzailea

2.3. Proposamena

3. Baltzuen sistema

3.1. Egituran oinarritutako banaketa: Baltzua eta Elkartea

3.1.1. Egitura pertsonalista duten baltzuak

3.1.2. Egitura korporatiboa duten baltzuak

3.2. Merkataritzako baltzuak

3.2.1. Merkataritzako izaera definitzen duten irizpideak

3.2.2. Merkataritzako baltzuen sistema

3.3. Baltzuzko erkidegoa

4. Baltzua kontratua

4.1. Baltzu kontratuaren eduki bikoitza

4.1.1. Obligazio-eremua

4.1.2. Antolaketa eremua

4.2. Baltzuen nortasun juridikoa

4.2.1. Nozioaren egungo egoera: kontzepzio instrumentala

4.2.2. Pertsona juridikoen subjektibazio maila desberdinak

4.2.3. Nortasun juridikoaren eskuratzea

4.2.4. Nortasun juridikoaren “ezeztapena”

4.3. Baltzuen eraketa

4.3.1. Eraketa kontratua eta bere elementuak

4.3.2. Formazko eta publizitatezko betekizunak

4.3.3. Irregularitasun arazoa

4.3.4. Eraketako akatsak: baltzu askatasuna = baltzu deuseza

LABURDURAK

Merkataritza Kodea = M.K.

Kode Zibila = K.Z.

Kapitalezko baltzuen legea = KBL

Legegintzarako Errege Dekretua = LED

1. Sarrera

Merkataritzako kodeak 1. artikulua merkataria definitzerakoan merkataria pertsona fisikoa eta merkataritzako baltzuak aipatzen ditu. Jarduera ekonomikoaren zati nagusia gaur egun azken hauen esku dago arrazoi desberdinengatik. Batzuetan pertsona bakar batek ezin duelako enpresa batek behar duen inbertsioa egin eta beharrezkoa delako bazkide gehiagoren partaidetza. Beste batzuetan jarduera ekonomiko batek dakarren arriskua mugatu nahi delako. Bai kodean, bai merkataritzako lege berezietan legegileak eredu desberdinak eskaintzen ditu bazkide desberdin horien lankidetzak antolatzeko, bai barnera begira, beraien arteko harremanetan, bakoitzaren eskubide eta obligazioak zehaztuz, bai kanpora begira talde bezala hirugarrenekin izango dituzten harremanetan. Azken puntu honi begira zehaztu behar da zeinek ordezkatu dezaken taldea eta nola erantzun den sortutako obligazioengatik.

Antolaketa eredu guzti horiek aztertu behar dira baltzuen zuzenbidean, baina baltzu mota bakoitza ikusi aurretik beharrezkoa da baltzuarekin sortzen den pertsona juridikoaren funtzionamendu orokorra aztertzea, hau da, teoria orokorra ikustea.

Merkataritza Kodeak, merkataritzako baltzuen atala baltzuaren definizio batekin (116.l art.) zabaltzen du¹. Dena den definizio honek ez ditu errealitatean ikusi ditzazkegun baltzu eredu guztiak barnebiltzen eta horregatik doktrina saiatu da kontzeptu zabalago bat aurkitzen, non ezinbestekoak diren elementuak besterik ez diren jasoko. Baltzuaren kontzeptu zabal hori, kontzeptu bakarra eta bateratua da Zuzenbide pribatu guztirako eta, beraz, baliagarria baltzu forma guztietarako, sinpleenetatik konplexuenerarte.

Ikasgai honen helburua, hain zuzen, baltzuaren definizioa aztertzea izango da. Oinarrian dagoen kontratuaren ezaugarriak juridikoki aztertzea, bere

---

¹ Kode zibilak 1665. artikuluan ematen duena errepikatzen du eta noiz den kontratua merkataritzakoa adierazten digu.

efektuak zeintzuk diren argitzea eta, bere elementuak ordenatzea kontratuen teoria orokorrean barnebildurik.

Lehenik, baltzu mota guztien inguruko arazoak ikusiko ditugu eta ondoren, baltzu mota bakoitzaren azterketa egingo da.

1.1. Dispertsio normatiboa ezaugarri

Baltzuen araudiaren lehenengo ezaugarri bereizgarria dispertsio normatiboa da. Izan ere, baltzuak Zuzenbide pribatuko kodeetan (kode zibilean eta merkataritzako kodean) eta zenbait lege berezitan daude arautuak. Baina, kontuan hartu beharrekoa da berme konstituzional bat dutela guztiak, Konstituzioko 22. artikulua ematen duena: elkartzeko eskubidea.

1.2. Baltzuen zuzenbidearen batasuna

Aipatutako oinarri konstituzional horrek eramaten gaitu, baltzuaren figura desberdinak bateratu eta sistematizatzera. Oinarri horrek sortzen du *baltzu* eta *elkarte* fenomenoen funtsezko bateratze bat ematearen kontzientzia piztea. Hau kontutan izanik, eta testu desberdinetan jasotzen diren baltzu eredu guztiak aztertu ondoren, **baltzuaren definizioa** hauxe litzateke: *kontratu bidez sortzen den pertsona elkarte, helburu zehatz eta komun bat lortzeko, non kide bakoitzak ekarpen bat egingo duen helburu horren lortzera zuzendua dagoena.*

Definizioaren elementuak ez betetzeagatik, baltzuen arlotik kanpo geratzen dira eta beraz euren tratamendu juridikotik kanpo, honako hauek: 1) zuzenbide publikoko korporazioak; 2) famili zuzenbideko erkidegoak; 3) oinordetza erkidegoak; 4) fundazioak eta ; 5) ondasun erkidegoak (K.Z.-eko 392. art.).

2. Baltzu kontzeptua

Baltzu kontzeptuaren barruan, kontzeptu desberdinak aurki genitzake doktrina tradizionala edo berritzaileari erreparatuz gero.

Merkataritzako doktrina zahar eta tradizionalenak, merkataritzako baltzuaren legezko definitiotik abiatzen da lehenik. Aldiz, *doktrina berritzaileenak* baltzu

kontzeptua bera definitzetik abiatzen dira figura bakarria bailitzan eta atariko egin behar moduan, ondoren, merkataritzako baltzu desberdinak kontuan hartzeko. Ikuspegi berritzaile honetan, baltzu Zuzenbidearen batasunaren alde egiten da eta horren errotua dagoen dispertsio normatiboa (zibila/merkataritza) gainditu nahi da.

2.1. Doktrina tradizionala (hertsia) (hertsia)

Doktrina tradizionala kode zibileko 1665.art. eta merkataritzako kodeko 116.art.-etatik abiatzen da. Honela, **baltzu kontzeptua doktrina tradizionalaren arabera**, honako hau da: *borondatez sorturiko pertsona elkartea, ondare fondo komun bat eratzen duena eta jarduera ekonomiko bat ustiatuz, mozkinak lortu eta partaideen artean banatzeko sortzen dena.*

Azter dezagun jarraian kontzeptu horrek barnebiltzen dituen **elementuak**:

- 1) *Kontratuzko jatorria*: baltzuak borondatezko jatorria du, hots, ez da lege ezarritako pertsonen elkarteratzea.
- 2) *Ondare komuna*: ondare komuna ez da soilik ondasun bitartez osatu behar, lana ere ekarpenzat hartzen da.
- 3) *Irabazi asmoa*: doktrina tradizionalak hitzez hitz interpretatzen du kodea eta baltzu kontratuaren helburua, nahi eta nahi ez, irabazi asmoa dela dio. Hala ere, geroz eta gehiago dira sektore honen barruan elementu honen beharra sumatzen ez dutenak. Bestiak beste espreski jasotzen delako, adibidez ekonomia intereseko elkarteen legearen 2.2 artikuluan sozietate honek ez duela irabazteko asmorik izango.
- 4) *“Affectio societatis” delakoa*: ez da erreza elementu hau kontratua egiteko kontsentimenduarengandik desberdintzea, baina doktrina tradizional honek eta jurisprudentziak ere aipatzen duten elementua da. Benetan kide izateko eta helburu komun horren lortzera zuzendua lan egiteko borondatea litzake *affectio* hau.

2.2. Doktrina berritzailea (zabalagoa)²

Doktrina berritzailea, azken batean, doktrina tradizionalari egindako berrikuspenaren emaitza da. Emaidza honetatik honako **baltzu kontzeptua** eratortzen da: *kontratu bidez, helburu zehatz eta komun bat lortzeko eratu den talde pribatua, non bazkide bakoitzak bere ekarpena egingo duen helburu hori lortu ahal izateko.*

Doktrina berritzaileak emandako kontzeptu horretan hiru **elementu** bakarrik ikusi daitezke:

1) *Kontratuzko jatorria*: K.Z-eko 1665.art. arabera, baltzua bere fundatzaileen borondatearen bitartez sortzen da eta ez, inoiz legearen inposizioz.

2) *Helburu komuna*: K.Z-eko 1666.I.artikuluan eta beste hainbat datu positibotan (aipatu dugu ekonomia intereseko elkartzeen legea) nola bere jatorri historikoan oinarrituz, irabazi asmoaren elementuarekin apurtu nahi du doktrina berritzaileak. Beharrezkoa ikusten du bakarrik helburu hori, edozein izanda ere, bazkide guztien helburu izatea (helburua mutualista izan daiteke, altruista...).

3) *Bazkide guztien ekarpena*: ekarpen hau zentzu zabalean ulertu behar da, garrantzitsua da bazkide bakoitzak bere aldetik, helburu komuna lortzear, zerbait egin edo ematea.

Doktrina berritzaileak baltzu kontzeptuaren elementu bereizgarriak nabarmenki murriztu dituela ikusirik, oinarria baltzuen zuzenbide osoa dela esan genezake. Doktrina honek lege desberdinetan jasotzen diren baltzu mota guztiak aztertuz eta hauetan beti agertzen diren elementuak aukeratuz aurkezten du bere definizioa. Proposatutako kontzeptua zabalagoa izanik errealitate gehiago barnebildu daitezke baltzu kontzeptuan, ez bakarrik irabazi asmorik ez duten taldeak, baita ere ondare komunik ez dutenak, nortasun juridiko propiorik ez dutenak, e.a. Talde pribatu guzti hauek baltzu kontzeptutik kanpo geratzen dira doktrina tradizionalaren kontzeptua erabiliz

---

² PAZ-ARES da doktrina berritzaile honen ordezkari nagusia, bere planteamendua URIA/MENEDEZ, *Curso de Derecho Mercantil I*, 2006, (469 o.) eskuliburuan kontsulta daiteke.

gero. Horregatik, *baltzuaren kontzeptu zabalaz* edo *baltzu orokorrez* hitz egin dezakegu.

2.3. Bateratze proposamena³

Orain artekoa ikusirik, badakigu, *doktrina tradizionala* oso lotua dagoela testu legalei eta arauketa behar duten fenomenoak kanpoan uzten dituela. Hala nola, barneko sozietateak, helburu mutualista dutenak, noiz behinekoak... Aldiz, *doktrina berritzaileak* irabazi asmoaren elementua kanpoan utziz, esan daiteke K.Z.-aren (1665.art.) eta M.K.-aren (116.art.) hitzen aurka doala.

Aipatutako bi doktrinak zailtasunak planteatzen dituztenez, egokia iruditu zaio doktrinaren beste zati bati *erdibideko proposamen* bat egitea. Honela, *baltzuen eraentza aplikatzea proposatzen da, analogia bidez, bi pertsona edo gehiagoren arteko batasunen kasuan, beraien borondatez elkartu direnean, edozein helburu komun bultzatzeko asmoarekin.*

3. Baltzuen sistema

Baltzu kontzeptu zabaletik abiatuz aipatuko dugu zein figura legalek biltzen dituzten baltzu kontzeptu orokor horrek berekin dakartzan elementuak: *kontratuzko jatorria, helburu komuna eta berau aurrera eramateko taldekide guztien parte hartzea.*

3.1. Egituran oinarritutako banaketa: *Baltzua eta Elkartea*

Ikuspuntu sistematiko batetik, klasifikaziorik adierazgarriena egituraren oinarritutakoa da. Irizpide hori harturik, egitura pertsonalista eta korporatiboa duten baltzuak bereiz ditzakegu. Bi baltzu mota hauek baltzu Zuzenbideko arketipo unibertsalak dira, izan ere, desberdintasun honek adierazpen gaitasun handia dauka.

3.1.1. Egitura pertsonalista duten baltzuak

Egitura pertsonalista duten baltzuak *lotura pertsonal estuan oinarritzen* diren baltzuak dira.

---

³ Proposamen hau DE EIZAGUIRREK egiten du bere eskuliburuan, ikus, *Derecho de Sociedades*, 2001, 14. o.

Baltzu mota hauetan, *kontratuan aldaketarik egin nahi bada, kide guztien adostasuna* beharko da. Bestalde, *kudeaketan guztiek hartu dezakete parte, eta baltzuaren zorretaz, bazkideek erantzungo dute modu subsidiarioan*. Hots, lehenik, baltzuaren ondare guztiarekin erantzungo da eta hau nahikoa ez denean, bazkideek euren ondarearekin erantzungo dute.

Egitura honi erantzuten dioten forma sozialak honako hauek dira:

- Kode Zibileko baltzua (K.Z. 1665.art.)
- Baltzu kolektiboa (M.K. 125.art.)
- Baltzu komandataria sinplea (M.K. 145.art.)
- Partaidetza kontuak (M.K. 239.art.)
- Aldi baterako enpresa batzeak (UTE, 18/1982 Legea)
- Interes ekonomikodun batzeak (AIE/AEIE Legea 12/1991-CEE Erregelamendua 2137/85)

3.1.2. Egitura korporatiboa duten baltzuak

Egitura korporatiboa duten baltzuetan *taldea da garrantzia duena eta ez, bera osatzen duten elementuak*. Beste modu batean adierazita, baltzuaren antolaketa eta bazkideen pertsona zehatzak *autonomoak* dira.

Baltzu mota hauetan, *aldaketak gehiengoak erabakitzen ditu, organoen bitartez funtzionatzen da eta, bazkideek ez dute baltzuaren zorretaz pertsonalki erantzuten*.

Egitura korporatiboari jarraitzen dioten forma sozialak honako hauek dira:

- Elkartea (Lege 1/2002)
- Baltzu anonimoa (2010-eko BKL-LSC- Legea)
- Erantzukizun mugatuko baltzua (2010-eko BKL-LSC Legea)
- Akziozko baltzu komanditario (M.K. 151.art.)
- Kooperatibak (27/1999 Legea)
- Elkar bermezko baltzuak (SGR, 1/1994 Legea)
- Laguntzaroko aseguru baltzuak (“mutuak” 30/1995 Legea)

3.2. Merkataritzako baltzuak

3.2.1. Merkataritzako izaera definitzen duten *irizpideak*

Baltzuaren merkataritzako izaerak, hots, baltzu jakin baten izaera zibila edo merkataritzakoa duen zehazteak, galdera bikoitza planteatzen du. Alde batetik, *merkataritzako izaera objetiboa* edo baltzuak duen izaera zibila edo merkataritzakoa kontratu gisa eta bestetik, *merkataritzako izaera subjeliboa* edo baltzuaren merkataritzako izaera pertsona juridikoa bezala.

Doktrinan, kodeak jarraituz, bi irizpide erabili dira izaera argitzeko: formarena eta jarduerarena. Lehenengoari jarraituz merkataritzako kodeko edo lege berezietako forma bat aukeratuz eratzen diren baltzuak izango dira merkataritzakoak. Bigarrenari jarraituz merkataritzako jarduera bat ustiatzeko eratzen diren baltzuak izango dira merkataritzakoak.

Lehenengo irizpidea merkataritzako kodean oinarritzen da, 116. artikuluan; bigarrena aldiz kode zibilean, 1670. artikuluan. Biak kontuan izanda eta hasieran esan bezala izaera objektiboa eta subjeliboa desberdindu behar ditugu.

a) *Merkataritzako izaera objetiboa:*

Merkataritzako kodean edo lege berezietan jasotako formak erabiliz eratzen diren baltzuak objektiboki merkataritzakoak izango dira, hau da merkataritzako kodearen arabera arautuko dira beraien bazkideen eskubide eta obligazioak eta hirugarrenekin dituzten harremanak. Printzipioz merkataritzako jarduera burutzeko taldeek aukeratu beharko dituzte forma hauek, baina kode zibilak onartzen du jarduera zibilak merkataritzako baltzu mota bat aukeratuz antolatzea (1670 art.). Ezingo dena da merkataritzako jarduera bat ustiatzeko forma zibila erabili. Beraz, merkataritzako jarduerak bere garapenerako merkataritzako forma galdatzen du, baina, merkataritzako forma ez dago soilik merkataritzako jarduerara erreserbatua zeren, jarduera zibilerako erabil daiteke.

b) *Merkataritzako izaera subjeliboa:*

M.K.-ak, 1. artikuluan, merkataritza izateko merkataritzako jarduera bat garatzea eskatzen du. Baina gero, merkataritza pertsona fisikoak aipatzerakoan, subjektuaren merkataritza izaera tipoaren merkataritza izaerarekin lotzen du. Gauza da, esan bezala, da korrelazio hau Kode Zibileko 1670. art-ak flexibilizatu egiten duela. Izan ere, K.Z.-ak trafikotik zibilaren zerbitzura uzten ditu merkataritza zuzenbideko antolatze moduak, merkataritzako kodeak egiten duen merkataritzako tipo eta jardueraren arteko korrelazioa hautsiz.

Korrelazio honen apurtzeak, “baltzu mistoak” direlakoak agertarazi ditu. Baltzu hauek objektiboki, merkataritzakoak dira euren forma merkataritzakoa delako, baina, subjektiboki, zibilak dira ezin direlako merkataritza izan ez dutelako merkataritzako jarduera bat lantzen.

Badaude baina formagatik merkataritza diren baltzu motak ere: *baltzu anonimoa, erantzukizun mugatuko baltzua, akziozko baltzu komanditarioa, elkar bermezko baltzua eta interes ekonomikodun batzeak*. Hau horrela da forma hauek arautzen dituzten legeetan horrela jasotzen delako.

3.2.2. Merkataritzako baltzuen zerrenda

1) *Baltzu kolektiboa*: Merkataritza Kodeko 125.art. h.h. arautua dago, egitura pertsonalista duen baltzua da eta bere ezaugarriak bereizgarriena, bere bazkide guztien erantzukizun pertsonal eta solidarioa da hartzekodunen aurrean.

2) *Baltzu komanditario sinplea*: Merkataritza Kodeko 145.art. h.h. arautua dago, egitura pertsonalistakoa da baita eta aurrekoaren aldaera bat dela esan genezake. Izan ere, baltzu honetan erantzukizun mugatua (komanditarioak) eta mugagabea duten bazkideak daude.

3) *Akziozko baltzu komanditarioa*: Kapitalezko baltzuen legean(1/2010 LED) arautua dago eta kapitalezko izaera dauka. Bazkide komanditarioek egindako ekarpenengatik akzioak jasotzen dituzte. Hauek ez dute beraien ondare propioarekin baltzuaren zortetaz erantzungo, baina gutxienez bazkide kolektibo bat egongo da baltzuan erantzukizun mugagabea duena.

4) *Baltzu anonimoa*: Kapitalezko baltzuen legean arautua dago, egitura korporatiboa dauka, kapitala delarik bere elementu garrantzitsuena. Hemen ere, kapital hori akzioetan dago banandua bazkideek egindako ekarpenen bitartez integratzen delarik. Aldiz, baltzu anonimoetan, aurrekoan ez bezala, bazkideek ez dute zor sozialengatik erantzungo. Erantzukizuna ondare sozialaren gain egongo da soilik. Orohar, akzioak libreki transmitigarriak dira.

5) *Erantzukizun mugatuko baltzua*: Kapitalezko baltzuen legean dago arautua, esan daiteke izaera hibridoa duen baltzua dela. Egitura korporatiboa du, baina estatutuen bitartez pertsonalizatu daiteke. Horretaz gain izaera itxia du partizipazioak ez baitira libreki eskualdagarriak.

6) *Ekonomia intereseko elkartzea*: Ekonomia intereseko legean arautzen da (12/1991 Legea). Egitura pertsonalista dauka eta bere helburua, irabazi asmorik gabekoa da. Bere kideen jarduera ekonomikoa erraztu edo garatu nahi da bere bitartez. Bazkideek zor sozialen aurrean pertsonal eta solidarioki erantzuten dute.

7) *Elkar bermezko baltzua*: 1/1994 legean arautua dago. Kapitalezko baltzua da, bere kapitala aldakorra delarik. Helburua mutualistekoa da, helburu hau kideei krediturako bidea erraztea delarik. Horretarako baltzuak bere kideek askatutako kredituak bermatzen ditu.

3.3. *Numerus clausus*-aren printzipioa

Doktrinan planteatu zen bere garaian zenbaterainoko aukera daukaten alderdiek legeak ezarritako tipoez beste, kontratu bidez mota berriak sortu edota asmatzeko. Arazo honi, hots, baltzu moten *numerus apertus* edo *numerus clausus*-ari, M.K.-ko 122.art. egiten dio erreferentzia. Izan ere, artikulua horrek dio **arau orokorrez, merkataritzako baltzuak forma jakin baten bitartez eratuko direla**: 1. kolektiboa; 2. komanditario sinplea edo akzioengatikoa; 3. anonimoa; 4. erantzukizun mugatukoa.

Bazirudien, beraz, posible litzakeela borondatearen askatasunean oinarrituz sozietate mota berriak sortzea. Baina ez da hau doktrinak eta jurisprudenziak onartu duten 122. artikuluaaren interpretazioa. Ulertu da **atipizitatea** soilik tipo konkretuen barnean eman daitekeela eta ez tipo

berriak sortzeko. Atipizitateari buruz hitz egiten dugunean legea aldatzen duen araudi partikularrari buruz ari gara. Esan bezala borondatearen askatasunaren manifestazio bat da, eta onartzen da baltzuen zuzenbidean ere, baina eremu baten barnean. Eremu hori legean araututako tipo bakoitzak finkatzen du. Mota bakoitzaren kontratuen klausulen atipizitatea onartzen da, ez tipoena.

Beraz, tipo “hobeago” bat bilatu nahi bada, aurreikusitako tipoen bermearekin egin behar da, bazkideek egokitu dezakete tipo bakoitza beraien beharretara, baina ez mota guztiz berriak sortu. *Numerus clausus* printzipioak, ez du suposatzen baltzu Zuzenbideak autonomiaren borondatea eskcluditzen denik. Baina bere bitartez bermatu nahi dira baltzuekin harremanetan dauden hirugarrenen interesak, hauek ezagutu behar baitute zer pertsona motekin kontratatzen duten, bereziki erantzukizunaren eraentza zein izango den.

Esandako guztia kontuan hartuz, M.K.-ko 122.art.-a interpretatu behar da ulertuz, ez duela baztertzen merkataritzako baltzuak beste tipo batzuen bitartez eratzea, beti ere, beste tipo horiek, legeak aurreikusiak badira. Honela, merkataritzako baltzu bat eratzeko asmoa dutenek, jakin beharko dute, tipifikatutako forma bat aukeratu beharko dutela. Autonomia pribatua beraz legezko tipoen barnean emango da, sortzeko askatasuna eman beharrean, konfiguratzeko askatasuna emanaz.

Autonomia honek baditu baita zenbait **muga**:

- a) *Izaera inperatiboa duten xedapenak*: orohar, autonomia pribatuak jarduteko gaitasuna dauka izaera dispositiboko xedapenetan, baina, ez, izaera inperatibokoetan. Baltzuen zuzenbidean hauek izango dira, bereziki, baltzuaren ordezkapenari eta bazkideen erantzukizunari buruzkoak.

b) *Mota bakoitza definitzen duten ezaugarri tipologikoak.*

Bazkideek ez badute araututako mota bat aukeratzen, edo aukera hori egiteko ukanbeharrak ez badira betetzen, **merkataritzako baltzu orokorra den baltzu kolektiboaren eraentza aplikatzen da**. Honek suposatzen du bazkideentzako dagoen eraentza zorrotzena aplikatuko dela, beti ere trafikoa eta hirugarrenen interesak babesteko.

3.4. Baltuzko erkidegoa (“*comunidad de bienes*”, C.B., “*comunidad societaria*”)

Hauxe da atipizitaearen eredu argi bat. Ondasun erkidegoa (CB) ez dago baltzuen katalogoaren barnean, nahiz eta instituzio juridiko bezala arautua dagoen kode zibilean.

Kode Zibilaren 392. art. arabera, ondasun erkidegoa dago, ondasun edo eskubide baten titularitatea, amankomun disgregatua denean (zenbait pertsonari indibisoan dagokienean). Kode zibilak kasu horretan arautzen ditu pertsona horien eskubide eta obligazioak ondasun edo eskubidearekiko. Ondasun erkidego honek, noski, ez du nortasun juridikorik.

Kontua da, *errealitatean* erkidego kontratuak “eratzten” direla jarduera ekonomiko bat ustiatzeko eta irabaziak lortu eta kideen artean banatzeko. Eta helburu hori bera da baltzu kontratuetako kausa. Beraz, ulertzen bada kausa baltzuetako kausa bera dela, baltzutzat hartuko da erkidego deiturikoa⁴. Ondoren zehaztu beharko da merkataritzako izaera zibila duen edo zibila. Horrelakoetan, izaera merkataritzako bada, *baltzu kolektiboaren eraentza aplikatzen da*, hau delako, jadanik esan den bezala, merkataritzako baltzu orokorra.

Azken batean, *juridikoki ezin da figura hau onartu bi arrazoiengatik*: alde batetik, legezko instituzioak ordenamenduak aurreikusitako helburuetarako erabili behar direlako (K.Z. 6.4. art.) eta bestetik, hirugarrenen eskubide eta interesak defendatu behar direlako.

⁴ [Auzitegi Gorenaren epai askok egin du aipaturiko “birkalifikazio” hori. Ikus, beste batzuen artean, 1993ko uztailak 24koa, 2008ko azaroak 19koa edo 2009ko otsailak 18koa.](#)

4. Baltzu kontratua

Pertsonen borondatezko elkarteratze bezala, baltzuak negozio eratzaile batean du bere jatorria. Nahiz eta asko eztabaidatu den negozio horren izaeraren inguruan, onartzen da horren kontratuzko izaera duela.

4.1. Baltzu kontratuaren eduki bikoitza

Baltzu kontratuaren azterketa hasiko dugu, adieraziz, bi alderdi garrantzitsu dituela: *obligaziozkoa eta antolakuntzazkoa*. Lehenengoaren arabera, adierazi nahi da baltzu kontratuak eskubide eta obligazioak sortzen dituela kontratuko alderdientzat. Aldiz, bigarrenak adierazi nahi du kontratuak antolaketa bateratu bat ezartzen duela objektu sozialaren garapenerako, eta hau pertsona juridiko berri baten sorrerarekin burutzen da.

4.1.1. Obligazio-eremua

Baltzu kontratuari, kontratua izanik, obligazioen Zuzenbidea aplikatu behar zaio, baina baditu kontratu bezala bere berezitasunak eta hauek ere kontutan izan behar aplikagarritasun hori finkatzerakoan.

Baltzu kontratua ez da kontratu sinalagmatikoa.

Bazkideen obligazioaren kausa ez da kontraprestazio bat jasotzea; kausa helburu komun bat burutzea da. Hori da benetan inporta duena, ekarpenak ez baitira elkartruketako erlazio baten baitan egiten. *Beraz, sinalagma printzipioak indarra galtzen du baltzu kontratuan*. Honela, argitu daiteke baltzu kontratuan sortzen diren arazoak ez direla obligazio sinalagmatikoen bitartez konponduko, baltzu Zuzenbidearen bitartez, baizik.

Kontratuan sor daitezkeen arazoak direla eta, obligazio bereziak ezartzen zaizkie kideei. Hala nola, garrantzia handia dauka *portaera leialaren obligazioak*. Obligazio honek eskatzen duena da bazkideak uneoro interes sozialaren alde egingo duela. Hau urratuz gero, bazkideak gertatu daitezkeen kaltea erreparatu beharko du eta hainbat kasutan kanporatua izan daiteke.

4.1.2. Antolaketa eremua

Baltzu kontratua, antolakuntzazko kontratua ere bada. Honela, adierazi nahi da baltzu kontratuak taldea elkartu eta gaitasuna ematen duela kanpo erlazioak izateko. Modu honetan, *bazkide taldeak nortasun juridiko propioa lortzen duela ulertzen da.*

Baltzuen nortasun juridikoa, baltzuaren kontratua ospatzen den une berean bereganatzen da. Eta obligaziozko eraginkortasunaren antzera, antolakuntzazko eraginkortasuna, kontratuaren perfektutzearekin bat etorriko da.

Nortasun juridikoa duten baltzuetan, beharrezkoa izango da *ondare berezi bat* sortzea hartzekodunen beharrak asetzeko. Bestalde, nortasun juridikoa duen pertsona juridikoak, *gaitasun osoa* izango du trafikoan jarduteko.

Salbuespen gisa aipatzekoa da barneko baltzu bezala deitua dena. Izan ere, barneko baltzu deritzogu baltzuaren oinarritzko formari. Hau da, barneko baltzua bere kideek eratutako baltzua da obligaziozko erlazio batean oinarritua. Modu honetan, kanporako eraginkotasunik ez dauka, ezin du kanpora begira jardun. Hortaz, ez du nortasun juridikorik.

4.2. Baltzuen nortasun juridikoa

4.2.1. Nozioaren egungo egoera: kontzepzio instrumentala

Pertsona juridiko esapideak *egozpen mekanismoari* egiten dio erreferentzia, zeinaren bitartez: 1) baltzu-taldea osatzen duten kideek egindako egintzak, izen komunaz baliatuaz, baltzu horri dagozkion egintzatzat hartuko dira eta ez egintza indibidualtzat (*taldearen jardueraren bateraketa*); 2) egintza horien ondorioen egozpena, hots, eskubide eta obligazioen eskurapena, taldearena izango da eta ez, bera osatzen duten kideena (*ondarearen banantzea taldearekiko*).

Esandakoa laburbilduz, pertsona juridikoek gaitasun juridikoa osoa eskuratzen dute eta euren jarduera organo bitartez egikaritzen dute. Egikaritze horretan, baltzuaren eta bazkideen erantzukizuna bananduta

daude. Beraz, hirugarrenen aurrean, baltzuak erantzungo du une horretan duen ondare guztiarekin, baina ez, bazkideek. Ondarearekin jarraituz, pertsona juridikoek ondarea banandurik daukate taldekideekiko. Nortasun juridikoa duen baltzuek ere, bere egoitza zein nazionalitate propioak izango ditu.

Nortasun juridikoaren jaiotzeak ez du esan nahi zuzenbideko subjektu berri bat jaiotzen denik, baizik taldea osatzen duten pertsona fisikoen erlazio juridikoak aldatzen direla. Erlazio horiek ez dira zuzenbide komunarenpean egongo baizik baltzuen zuzenbide berezipean. Azken batean nortasun juridikoa arau jakin batzuk aurkezteko esamolde bat besterik ez da.

4.2.2. Pertsona juridikoen subjektibazio maila desberdinak: baltzu pertsonalistak eta kapitalezkoak

Nortasun juridikoaren errekonozimenduak ez ditu ondorio berdinak nortasun hori duten talde guztientzat. Hau da, kontuan hartzen baditugu baltzu tipo desberdinen *erregulazio zehatzak* eta konkretuki, *baltzu pertsonalista eta kapitalezkoen arteko desberdintasunak*, argi dago ezinezkoa dela horietan guztietan pertsona juridikoak adiera bera izatea.

*Oinarrizko nortasun juridiko eta erabateko nortasun juridikoaren arteko desberdintasuna egin genezake*⁵.

a) *Oinarrizko nortasun juridikoa*: hau baltzu sinpleenak izaten dute, *izaera pertsonalistako baltzuak*, beti ere, kanpoko baltzu bezala eratu badira. Bazkideen eta taldearen arteko lotura handiago bat mantentzen da eta honela bazkideek baltzuaren izenean kontratatu dezakete eta erantzuten dute zor sozialetaz, nahiz eta subsidiarioki.

b) *Erabateko nortasun juridikoa*: nortasun juridiko hau berriz, baltzu konplexuenei aplikatzen zaie, *egitura korporatiboko baltzuei*, batez ere. Hemen bazkideen eta taldearen arteko bananketa zorrotzagoa da, eta horregatik bazkideek ez dute erantzukizunik zor sozialetaz.

---

⁵ EIZAGUIRRE, 79. o.

4.2.3. Nortasun juridikoaren eskuratzea

Nortasun juridikoaren eskuratzea, bat dator berriki aipatutako oinarrizko eta erabateko nortasun juridikoa izatearekin. Hots, hortik abiatzen da eskurapen hori.

a) *Oinarrizko nortasun juridikoaren eskuratzea*: oinarrizko eskuratzeean, oinarrian dagoena bazkideen borondatearen errekonozimendua dago, zeina, baltzuaren kontratuan islatzen den. Bazkideek antolatzen badute baltzua kanpo-baltzu bezala trafikoan modu bateratuan jarduteko, antolatze horrekin batera jaioko da pertsona juridiko berria. Beraz, nortasun juridikoa baltzu kontratuaren perfektutze unean sortzen da⁶.

b) *Erabateko nortasun juridikoaren eskuratzea*: eskurapena erabatekoa den kasuetan, oinarrizko eskurapenetan ez bezala, forma ukanbehar batzuk eskatzen dira: kontratua eskritura publikoan jasotzea eta merkataritzako erregistroan inskribatzea.

4.2.4. Nortasun juridikoaren “ezeztapena” (*desestimación*): K.Z. 6-7 artk.

Nortasun juridikoaren errekonozimenduak, orohar, abantailak dakartza bai bazkideentzako bai trafiko ekonomikoarentzako. Lehenengoentzako, batez ere, zor sozialetaz erantzun behar ez duten baltzuetan (baltzu anonimoan edo erantzukizun mugatuko baltzuan, adibidez). Baina, zenbait kasutan nortasun juridikoa modu okerrean erabiltzen da, hots, legeak babesten ez duten helburuetarako, hirugarrenen kalterako. Horrelakoetan, auzitegiek nortasun juridikoak dakarren banaketa, taldearen eta bere kideen artekoa, gainditzen dute gehienetan⁷ baltzuaren erantzukizuna bazkideetara luzatzeko. Nortasun juridikoaren ezeztapenari buruz hitz egiten du jurisprudentziak kasu hauetan. Doktrinak lau taldetan sailkatu ditu kasu horiek:

⁶ Honela mantentzen du PAZ-ARESek, URJA-MENENDEZ, 486. o. Ez da baina hori izan doktrina tradizionalaren planteamendua.

⁷ Beste ondorio batzuk ere izan ditzake ezeztapenak, ikus EIZAGUIRRE, 92. o.

- *Ondare nahasketa*: bazkidek ez dute errespetatu beraien eta taldearen ondarearen artean dagoen banaketa, beraz ezingo diete hainbat hirugarrenei banaketa hori aurkajarri.

- *Kanpoko zuzendaritza*: baltzu taldeen egoeretan ematen da. Espainian ez dago baltzu taldeei buruzko araudi berezirik, beraz ez da jasotzen baltzu menperatzaileen erantzukizun sistemarik. Hutsune hau jurisprudentziak betetzen du kasu larrietan nortasunaren ezeztapenaren teoria erabiliz. Honi esker posible izango da erabakia kaltegarriak hartu dituen baltzu menperatzaileari baltzu menperatuen zorretaz erantzule egitea. Dependentsia harremana ez da baina argudio nahikoa erantzukizun hori galdatu ahal izateko.

- *Infrakapitalizazioa*: kapitalezko baltzuak eratzeko legeak gutxieneko kapitalak galdatzen ditu: 3.000 € erantzukizun mugatuko baltzuak eratzeko eta 60.000 € baltzu anonimoak eratzeko. Baina legeak ez du galdatzen kapital hori egokia izatea aukeratu den objektua, hau da jarduera ekonomiko zehatza, garatu ahal izateko gutxieneko arrakasta aukera batekin. Egindako inbertsioa nahikoa ez denean jardueraren porrotaren arriskua handitzen da eta hau gertatu ezker hartzekodunen kredituak neurri handi batean ordaindu gabe geratuko dira. Planteatzen da orduan zilegia den bazkideek erantzukizunik ez izatea beraien portaerarekin (baltzua kapital txikiegiarekin sortzearekin, hau da, infrakapitalizazioarekin) hirugarren eskubideak urratu direnean.

- *Nortasun juridikoaren abusua*: baltzua sortzen da hirugarrenen eskubideen iruzurrean: adibidez baitura baten aurrean bazkideak baltzua eratzen du arriskuan dauden ondasunak ekarpen bezala baltzuaren eskuetan utziz, honela beste pertsona batenak izanez baitu ezingo direlarik.

Kasu guzti hauetan nortasun juridikoaren abusua ematen dela esaten da, bazkideek nortasun horrek dakarren ondare banaketari probetxua ateratzea dutelako helburu. Kode zibilaren 6 eta 7. Artikuluak oinarri bezala harturik, **“Levantamiento del velo” (piercing the corporate veil) doktrina** aplikatzen dute epaileek entitate eta baltzuen “barruan” (“*substratum*”) zer edo nor dagoen aztertzeko. Eta barruan dauden horiei egozten zaizkie egindako kontratuen ondorio juridiko zein ekonomikoak. Jurisprudentziaren esanetan *segurtasun juridikoaren eta justiziaren arteko gatazka juridikoa* ematen da eta gatazka horretan justiziaren printzipioa nagusitu behar da.

4.3. Baltzuen eraketa

Baltzua kontratua denez kontratu ororentzat eskatzen diren elementuak izan behar ditu (K.Z. 1261 art.): *kontsentimendua*, *objektua* eta *kausa*. Izan ere, elementu hauek ez dituen kontratua edo elementu hauetan akatsak dituen *deuseza* deklaratu da. Bestalde, zenbait kasutan, *forma eta publizitatearen* ukanbeharrak ere galdatzen dira.

4.3.1. Eraketa kontratua eta bere elementuak

- *Kontsentimendua*:

Kontsentimendua gutxienez bi subjektuk (fundatzaile izango diren bazkideek) kontratuaren oinarrizko elementuen gain euren borondatea aurkeztea litzateke. Oinarrizko elementu horiek, helburu komuna eta beraren promozio komuna egitera zuzentzen dira. Legez aurreikusitako kasuetan bakarrik onartzen da subjektu bakarra egotea, hasieratik edo ondoren.

Kontsentimendua ematerakoan aipatu behar da aukeratzen den baltzu tipo berezia (komanditarioa, anonimoa, mugatua...). Ez bada ezer esaten, jardueraren arabera, baltzu zibil eta kolektiboan araudia aplikatuko da.

Bestalde, beharrezkoa da kontsentimendua modu librean eratu eta adieraztea. Eta, beharrezkoa izango da ere, kontsentimendua obligatua geratzeko gaitasuna duen pertsonak ematea.

- *Objektua*:

Idea oso zabaldua da kontratuaren objektutzat, helburu komuna lortzera bideratutako ekintza programatua hartzea. Baina, kontratuaren objektua propioki, *helburu soziala aurrera ateratzeko bazkideek egiten dituzten ekarpenak osatzen dute.*

Ekarpen horren objektua, ekonomiko baloragarria eta helburu soziala lortzera bideratutako edozein ekarpen izan daiteke.

- *Kausa:*

Baltzu kontratuaren kausa, *alderdiek jarraitzen duten helburu komunarekin* identifikatzen da.

Kausa hurbilari buruz ere hitz egiten da doktrinan, azken hau ustiatuko den jarduera zehatza delarik⁸.

4.3.2. Formazko eta publizitatezko betekizunak

Merkataritzako Kodetik (51-117. art.) eratortzen denaren arabera, baltzu kontratua *forma askatasunaren printzipioaren* arabera arautzen da. Baina, printzipio honek ez du adiera berbera doktrina tradizionala eta berritzailearentzat.

Doktrina berritzailearen arabera, M.K. 119.art. galdatzen duen eskritura publikoaren eta inskribatzeko betekizuna, ez da kontratua baliozko bihurtzen duen elementu bat. Hau da, eskritura publikoaren galdakizuna inskripzioaren auresupostu bat besterik ez da, eta azken honek izaera deklarazaila besterik ez du. *Salbuespen bakarra, kapitalezko baltzuak dira*. Izan ere, hauentzat beharrezkoa da kapitalezko baltzu bezala eratzeko kontratua eskritura publikoan jasotzea eta hau merkataritzako erregistroan inskribatzea.

Bestalde, *publizitateari* dagokionez, doktrina berritzailearen ustetan publizitateak soilik hirugarrenei kontratua aurkajartzeko aukera ematen du. Hau da legearen araudia aldatzen duten klausulak hirugarrenei aurkajartzeko (adibidez baltzuaren administrazioaren antolaketari buruzko arauak) beharrezkoa izango da kontratua inskribatua egotea. Horrela ez bada, legean jasotako arau dispositiboak aplikatuko dira eta ez bazkideek kontratuan adostutakoak.

Doktrina tradizionalaren ikuspegitik berriz, oinarri gisa M.K. 116.2 eta 119. artk harturik, eskritura publikoa zein inskripzioa behar-beharrezkoak dira baltzuak bere nortasun juridiko propioa lortu dezan eta beraz baltzua baltzu bezala jaio dadin.

---

⁸ Ikus EIZAGUIRRE, 109. o.

4.3.3. Irregularitasun arazoa

Arestian aipatu bezala, M.K. 119. art. baltzuak bere jarduera hasi aurretik kontratua eskritura publikoan jasotzeko eta Merkataritzako Erregistroan inskribatzeko beharra jasotzen du. Hala ere, esperientziak erakusten du, formalidade horiek batez ere kapitalezko baltzuek betetzen dituztela, baina ez, baltzu pertsonalistak. Beraz, merkataritzako baltzu pertsonalista asko baltzu irregularrak dira (baltzu kolektiboen arazo nagusia ere, bere irregularitasuna izan ohi da) eta ez bakarrik hauek.

Izatez, irregularitasuna ez da formazko arazo bat, baizik, publizitatezko arazoa. Dokumentu publikoan ageri ez den merkataritzako baltzua, ez da irregularra forma jakin bat falta zaiolako, baizik, inskripzioa ez duelako. Azken batean, irregularitasunak ez du eraginik kontratu kideen artean, baltzuaren kanpoko eremuan baizik. Beraz, *aztertu beharrezkoa baltzu irregular batek nortasun juridikorik duen ala* ez. Doktrinan, aipatu dugun bezala, bi erantzun eman zaizkio galdera honi.

Doktrina tradizionalaren arabera, inskribatu gabeko baltzuak ez du nortasun juridikorik. Baltzua ez bada inskribatu M.K. 119.art. galdatzen duen arabera, ezin kontsidera daiteke merkataritzako kodearen xedapenen arabera eratu dela; ondorioz, ezin izango zaio nortasun juridikoa onartu. Beraz, doktrina tradizionalaren arabera esandakoak bi ondorio garbi ditu: alde batetik, baltzuak hirugarrenekin ospatutako kontratu guztiak deusezak izango dira (118. artikularen interpretazioa) eta bestetik, kudeatzaileek erantzukizuna izango dute (120. art.).

Doktrina berritzailearen arabera, aldiz, interpretazio honek santzionatu nahi diren bazkideen mesederako ondorioak ditu eta babestu nahi direnak (inskribatu gabeko baltzuarekin kontratatzen duten hirugarrenak) kaltetzen ditu. Horregatik bestelako interpretazio baten beharra ikusten du⁹.

---

⁹ Ikus EIZAGUIRE, 117. o.

Baltzu irregularrei nortasun juridikoa ez aurreikustean, beraiei egokitutako ondarea ez da hirugarrenekin sortutako zorrak ordaintzeko erabiliko, eta bazkideek ez dute beraien ondare osoarekin subsidiarioki erantzungo. Bestalde, baltzuaren izenean ospatutako kontratuak deusezak badira hirugarren fede onekoak berain interesak babesteko duten instrumentu bakarra kudeatzaileen erantzukizuna da.

Horregatik merkataritzako zuzenbidean hirugarren fede onekoen, eta beraz trafikoaren, segurtasunaren babesean oinarritzakoa den printzipioa jarraituz, doktrina berritzaileak irregulartasunaren ondorio hauek ezeztatzen ditu. Baltzuak nortasun juridikoa lortuko du (maila baxuena bada ere) eta bere kudeatzaileek baltzuarekin batera solidarioki erantzungo dute hirugarrenen aurrean (120. art.). Kapitalezko baltzuak ez dira kapitalezko baltzu bezala jaioko irregularrak badira, baina bai baltzu bezala, baltzu kolektiboen edo zibilaren (jardueraren arabera) araudia aplikatuko zaielarik. Interpretazio hau jaso da legean kapitalezko baltzuen 39. artikuluan. Gauza bera esan beharko litzake baltzu pertsonalisten kasuan: nortasun juridikoa dute. Ondorioa kasu hauetan publizitate materialaren printzipioari lotuta egongo da: ez dira aurkajargarriak izango legearen araudia aldatzen duten klausulak.

4.3.4. Eraketako akatsak: baltzu akastuna = baltzu deuseza

Esan dugu baltzua kontratu bat dela eta kontratu bezala hiru elementu izango dituela: kontsentimendua, objektua eta kausa. Obligazioen teoria orokorrari jarraituz hauetako elementu batean akatsik balego, kontratua deuseza izango litzake.

Akatsak egoteak ez du eragin larriegirik baltzuaren barne eremura begira, baina, bai kanpora begira. Izan ere, hirugarrenen interesak kaltetu daitezke, hauek baltzu baliozko batekin kontratatzen zutela uste zutelako eta harremanetik eratorritako eskubideak izango dituztelako. Deuseztasunaren eraentza orokorra aplikatu ezker deuseza den baltzu baten izenean egindako kontratu guztiak ere deusezak izango lirateke,

baina honek trafikoa eta hirugarren fede onekoak babesik gabe uzten ditu, horregatik ondorioak beste batzuk izan behar dute.

Deuseztasuna deklaratzekoan jarduera ekonomikoa martxan jarri gabe balego, eta beraz ez balego babesa behar duen hirugarrenik, bazkideei egindako ekarpenak itzuli beharko zaizkie eta bertan bera utziko da baltzua. Baina baltzu akastunak jarduerari hasiera eman badio eta hirugarrenekin harremanak sortu baditu (beti ere ez badago maila handiagoko interes orokor zein partikularrik, adibidez baltzuaren objektua legearen kontrakoa bada), harreman hauek balio mantenduko dute, ez dira deuseztatuko. Deuseztasunak desegite kausa bezala jokatu du eta kitapen prozesua irekiko. Honela zorrak ordainduko dira, kredituak kobratu, bizirik dauden kontratuei amaiera emango zaie eta ondarrerik geratuko balitz bazkideen artean banatuko da. Honela jasotzen da espreski kapitalezko baltzuen legean (57. art.), baina erantzun berdina ematen dute doktrinak eta jurisprudentziak baltzu pertsonalisten kasuan.